

Knut Hamsun
VICTORIA

Nakladnik
Fidipid Zagreb

Biblioteka prijevodne književnosti
Knjiga 12.

Za nakladnika
Slobodan Delalić

Urednici
Tonko Maroević
Diana Burazer

Jezična urednica
Ljiljana Šarić

Design omota
Elvis Duspara

Layout i grafička priprema
Fidipid Zagreb

Tisak
Skład boja Zagreb

**CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 715978**

ISBN 978-953-7542-06-1

Copyright © Fidipid 2009

Printed in Croatia 2009

KNUT HAMSUN

VICTORIA

Ljubavna priča

S norveškoga preveo
Munib Delalić

Naslov izvornika:
Victoria © Gyldendal Norsk Forlag AS 1898

I

Mlinarev je sin išao putom i razmišljao. Bijaše on momčina od svojih četrnaest godina, preplanuo od sunca i vjetra i pun svakojakih ideja.

Kad odraste pravit će šibice. Pa to je divno opasno, sumpor bi mu bio po prstima i nitko se ne bi usudio rukovati s njim. Drugovi bi ga toliko uvažavali zbog njegova strašnog posla.

Brinuo se on o svojim pticama u šumi. Sve ih je listom poznao, znao je gdje su im gnijezda, raspoznao im vrisku i na nju odgovarao različitim povicima. Ne jednom ih je nahranio mrvicama tijesta spravljenim od brašna u očevu mlinu.

Sva ta stabla duž staze bijahu mu dobro poznata. S proljeća bi iz njih istakao sok, a zimi bi se o njima očinski brinuo, oslobađao ih snijega, pomagao da im se grane usprave. Čak ni gore, u napuštenom kamenolomu granita, niti jedan kamen mu nije bio nepoznat, usijecao je slova i znakove u njih i uspravljaio ih, slagao ih praveći od njih župu u kojoj je on bio pastor. Najčudesnije su se stvari odigravale u tom starom kamenolomu granita.

Skrenuo je sa staze i spustio se do jezera. Mlin je radio, beskrajna i teška buka ga opkoli. Navikao je tuda lutati i sam sa sobom naglas razgovarati; kao da je svaki biser pjene govorio o malom životu za sebe, onamo kraj ustave voda je okomice padala i izgledala kao blistavo platno izvješeno za sušenje. U jezeru ispod vodopada bijaše ribe, mnogo puta je on tamo stajao sa svojim štapom za pecanje.

Kad odraste bit će ronilac. To će on biti. Pa će s palube nekog broda zagaziti u more i sići u nepoznata carstva i zemlje gdje se velike, čudesne šume prostiru i lelujuju s dvorima od koralja na samomu dnu. A princeza mu s prozora maše i doziva ga: Uđi!

Uto iza sebe začuje svoje ime; otac je stajao i dozivao ga.

”Johannese, poručili su ti s Dvora da djecu prebaciš čamcem na otok!”

Žurno je krenuo. Novi i veliki osjećaj milosrđa obuze mlinareva sina.

”Gospodarevo imanje” se s kućom u zelenom krajoliku činilo kao mali dvorac, kao usamljena, čudesna palača. Kuća bijaše u bijelo obojena drvenjara s mnogo lučnih prozora na zidovima i na krovu, i s okrugloga se tornja vijorila zastava kad bi gosti bili na imanju. Narod je kuću zvao Dvorcem. S jedne strane imanja bio je zaljev, a s druge velike šume; u daljini se naziralo nekoliko sitnih, seoskih kuća.

Johannes je došao do pristaništa i ukrcao mladež u čamac. Poznao ih je otprije, bila su tu djeca ”gospodara Dvora” i njihovi prijatelji iz grada. Na svima bijahu duboke čizme kako bi mogli gacati po vodi; ali na Victoriji, koja nije imala više od deset godina, bijahu plitke cipelice te se ona, kad stigoše do otoka, morala prenijeti na kopno.

”Hoću li te ja prenijeti?” upitao je Johannes.

”Ja ću!” umiješa se gradski gospodičić Otto, koji bijaše Johannesovih godina, u konfirmandskoj dobi, i uze je u ruke.

Johannes je stajao i gledao kako ju on nosi na obalu te ču Victoriju kako mu zahvaljuje. A onda se oglasio Otto:

”A ti ćeš nam paziti na čamac... kako se ono on zove?”

”Johannes”, odgovori Victoria. ”Da, on će paziti na čamac.”

I pazio je on na čamac. Ostali su se zaputili otokom s košarama u rukama s namjerom da skupljaju ptičja jaja. Časak je stajao i razmišljao; rado je htio krenuti s ostalima a čamac se jednostavno mogao izvući na obalu. Odveć težak? O, ne, ni najmanje. Te se on prihvati čamca i malo ga povuče.

Čuo je smijeh i razgovor mladeži koja se udaljavala. Pa dobro, i zbogom, dok se opet ne vidimo. No ipak su ga mogli povesti sa sobom. Znao je za gnijezda do kojih ih je mogao odvesti, za čudesno skrivene špilje u brdu gdje su živjele ptice grabljivice s čekinjama na kljunu. Jednom je on vidio i veliku lasicu.

Porinuo je čamac i zaveslao uokolo, te se zaputio na drugu stranu otoka. Poprilično bijaše odmakao, kad začu uzvik njemu upućen:

”Vrati se natrag. Plašiš ptice.”

”Htio sam vam samo pokazati gdje je velika lasica?” uzvratilo je upitno. Malo je počeka. ”A onda bismo mogli zapaliti zmijsko leglo? Imam šibice.”

Nikakav odgovor nije dobio. Okrenuo je čamac i zaveslao natrag do pristaništa. Izvukao je čamac na obalu.

Kad odraste, kupit će sebi otok od sultana i zabraniti na nj svaki pristup. Topovnjača će štiti njegove obale... ”Vaša visosti”, oglasiše se robovi, ”eno se neki čamac nasukao na podvodni greben, u njemu su mladi ljudi, stradat će.” ”Neka stradaju!” odgovori on. ”Vaša visosti, oni dozivaju upomoć, još ih možemo spasiti, s njima je i neka u bijelo odjevena žena.” ”Spasite ih!” zapovjedi on gromkim glasom. I nakon mnogo godina vidi on opet djecu gospodara dvora, te mu se Victoria baci pred noge i zahvali mu za svoje izbavljenje. ”Nemaš se za što zahvaljivati, pa to mi je bila dužnost”, dočeka on. ”Hodajte mojom zemljom slobodno, kamo god hoćete.” Zatim naredi da se dvorska vrata otvore za svu družinu te ih posluži hranom i pićem iz zlatnoga posuđa, i tri su im stotine preplanulih robinja pjevale i plesale cijelu noć. A kad su dvorska djeca trebala krenuti, Victoria ne htjedne, nego pred njega padne na koljena i zajeca, toliko ga ona voli. ”Dopustite mi da ostanem ovdje, ne tjerajte me odavde, Vaša visosti, učinite me jednom od Vaših robinja...”

Žurno se zaputi otokom, ledeni su ga trnci prožimali dok je hodao. Pa naravno, spasio bi on dvorsku djecu. Tko zna, možda su i zalutali na otoku? Možda se Victoria zaglavila između dvaju stijena i ne može se osloboditi? Trebao bi samo ispružiti ruku i izbaviti je.

Ali djeca ga začuđeno pogledaše kad je došao. Zar je napustio čamac?

”Odgovaraš mi za čamac”, kazao je Otto.

”Mogao bih vam pokazati gdje ima malina?” oprezno će i upitno Johannes.

Družina zašuti. Victoria se ubrzo pribra.

”O, ne? A gdje?”

Ali i gradski gospodičić brzo dođe sebi i kaza:

”Nemamo se kad time baktati.”

Ali se Johannes nije dao:

”Znam gdje se i školjke mogu naći.”

Opet muk.

”Jesu li u njima biseri?” zapita Otto.

”Zamisli, da je to!” uskliknu Victoria.

Johannes odgovori da on to ne zna; ali školjke su bile poduboko u bijelom pijesku, morao si imati čamac i zaroniti i tako doći do njih.

Zamisao bijaše izvrgnuta podsmijehu, da bi se Otto opet oglasio:

”Ti mi i izgledaš baš kao ronilac.”

Kao da Johannesu ponestade daha.

”Ako hoćete, mogao bih se popeti gore na brdo i zakotrljati veliku stijenu u more”, kazao je.

”A zašto?”

”Tek tako. Ali vi to možete gledati.”

No ni taj prijedlog nije bio prihvaćen i Johannes, ponižen, zašuti. A onda se on dade u potragu za jajima, sâm, daleko od ostalih, na drugom kraju otoka.

Kad se cijela družina opet okupila dolje kod čamca, Johannes je imao mnogo više jaja od ostalih; nosio ih je oprezno u kapi.

”Kako si ih mogao toliko naći?” upita gradski gospodičić.

”Ja znam gdje su gnijezda”, odgovori Johannes, sav sretan.

”Stavit ću ih skupa s tvojima, Victoria.”

”Stani!” vrisnu Otto. ”A zašto?”

Svi pogledaše u nj. Otto pokaza na kapu i upita:

”Tko mi garantira da je ta kapa čista?”

Johannes ništa ne reče. Njegova je sreća naglo nestala. A onda se on s jajima zaputi otokom.

”Što mu je? Kamo će on?” Otto će, nestrpljiv.

”Kamo ćeš, Johannese?” poviče Victoria i potrči za njim.

On se zaustavi i polako odgovori:

”Vratit ću jaja u gnijezda.”

Časak su stajali i gledali jedno u drugo.

”A onda ću popodne u kamenolom”, kazao je.

Ona ne odgovori.

”Mogao bih ti pokazati špilju.”

”Da, ali mene je strah”, uzvрати ona. ”Kazao si da je u njoj strašno mračno.”

Uto se Johannes osmjehnu, usprkos svojoj velikoj žalosti, i odvažno kaza:

”Jest, ali ja sam s tobom.”

Svaki se dan on igrao gore u starom kamenolomu granita.

Ljudi bi ga čuli kako gore nešto radi i razgovara, iako tu nikoga osim njega nije bilo; katkada bi on bio pastor i držao bi bogoslužje.

Mjesto odavno bijaše napušteno, kamenje je bilo obraslo mahovinom i svaki je trag bušenja i miniranja bio skoro izbrisan. Ali unutra, u tajnoj špilji, mlinarev je sin usrdno pospremio i s mnogo vještine mjesto uredio i tamo je on živio kao vođa najsmionijih bandita na svijetu.

On pozvoni na srebrno zvonce. Neki sićušni žgoljavko, patuljak s dijamantnom kopčom na kapi, uskoči unutra. To je sluga. On se do zemlje pokloni. ”Kad princeza Victoria dođe, uvedi je unutra!” kaže Johannes glasno. Patuljak se opet do zemlje pokloni i nestane. Johannes se udobno ispruži na mekanom divanu i predade se mislima. Onamo će on nju posjesti i poslužiti ju raskošnim jelima iz srebrnog i zlatnog posuđa; rasplamtjela će vatra

osvjetljivati špilju, a iza teške, zlatnim nitima izvezene zavjese, za nju će se u unutrašnjosti špilje prostrijeti ložnica i dvanaest će viteza čuvati stražu...

Johannes ustane, izvuče se iz špilje i oslušne. Šuščaju grančice i lišće, dolje, na stazi.

”Victoria!” vikne on.

”Da”, začuje se odgovor.

On joj pođe u susret.

”Skoro da se ne usuđujem”, izusti ona.

On slegne ramenima i uzvрати:

”Upravo sam bio tamo. Otamo dolazim.”

Uđu u špilju. On joj pokaže udubljenje u jednom kamenu i kaže:

”Na tom je kamenu sjedio div.”

”Uh, ne govori više, ne pričaj mi o tom! Zar tebe nije strah?”

”Ne.”

”Dobro, ali kazao si da on ima samo jedno oko; a samo su trolovi s jednim okom.”

Johannes se zamisli.

”On ima dva oka, ali je oslijepio na jedno. To je sâm kazao.”

”Što je još kazao? Ne, nemoj govoriti!”

”Upitao je bih li služio kod njega.”

”Da, ali ti, naravno, ne bi? Bog s tobom.”

”Nisam ga odbio. Bar ne izričito.”

”Jesi li lud! Hoćeš da te zatvori u brdo?”

”Pa, ne znam. Toliko je zla i na zemlji.”

Nasta tajac.

”Nakon što su ovi gradski momci došli, ti si samo s njima”, dometne on.

Opet šutnja.

Johannes nastavi:

”Ali ja sam snažniji da te ponese i podignem iz čamca negoli ijedan od njih. Siguran sam da te mogu nositi cijeli sat. Pogledaj.”

Uzeo ju je u ruke i podigao. Ona ga obgrli oko vrata.

”Dobro, ne moraš me više držati.”

On ju spusti.

”Da, ali i Otto je jak”, ona će. ”On se tukao i s odraslima.”

Johannes sumnjičavo upita:

”S odraslima?”

”Da, tukao se. U gradu.”

Nasta šutnja. Johannes se zamislio.

”Da, da, onda ništa, kad je tako”, on će. ”Znam što ću uraditi.”

”Što ćeš uraditi?”

”Služit ću diva.”

”Ne, jesi li lud, čuješ li!” vrisne Victoria.

”O, da, hoću, svejedno mi je. Služit ću ga.”

Victoria smišlja neki izlaz.

”Da, a možda on više neće ni doći?”

”Doći će”, uzvratila Johannes.

”Ovamo?” brzo upita ona.

”Da.”

Victoria ustane i povuče se do izlaza.

”Dođi, najbolje da iziđemo odavde.”

”Nije žurba”, kaže Johannes, koji je i sam pobljedio. ”Jer neće on doći prije večeras. Oko ponoći.”

Victoria se smiri i htjede opet zauzeti svoje mjesto. Ali Johannes ne može odagnati nelagodu koju je sam izazvao, za nj postaje odveć opasno u špilji te kaže:

”Ako zaista želiš izaći odavde, onda vani imam kamen s tvojim imenom. Mogu ti ga pokazati.”

Izvuku se iz špilje i pronađu kamen. Victoria je ponosna i sretna gledajući ga. Johannes je ganut, mogao bi zaplakati, kaže:

”Gledajući ga, možeš ponekad misliti na mene, kad me ne bude. Posvetiti mi poneku ljubaznu misao.”

”Svakako”, uzvratila Victoria. ”A valjda ćeš se vratiti?”

”O, Bog zna. No, ne vjerujem da ću.”

Zaputiše se kući. Johannes je na rubu plača.

”Onda, zbogom”, kaže Victoria.

”Mogu te još malo otpratiti.”

Hm, da je tako bezdušno mogla kazati zbogom, kao da ga se što prije htjela otarasiti, to ga sasvim ogorči, i uzburka mu povrijeđenu dušu. Naglo se on zaustavi i s iskrenom ljutnjom kaže: ”Moram ti kazati, Victoria, da nikad nitko neće biti tako dobar prema tebi kao ja. Samo da ti to kažem.”

”Da, ali i Otto je dobar”, prigovori ona.

”Da, da, onda uzmi njega.”

Nekoliko koraka hodaju šuteći.

”Ipak će meni biti sjajno. Nimalo se ne plaši za to. Jer još ti ne znaš što ću sve dobiti kao nagradu.”

”Ne. Što ćeš dobiti za nagradu?”

”Pola carstva. To je jedno.”

”Zamisli, to ćeš dobiti!”

”A dobit ću i princezu.”

Victoria se zaustavi.

”Nije istina, ha?”

”Jest, tako je on kazao.”

Nasta šutnja. Victoria promrmlja za sebe:

”A kako ona izgleda?”

”O, Bog s tobom, ona je najljepša, nitko joj nije ravan na zemlji. Pa to znamo otprije.”

Victoria posta krotka.

”I uzet ćeš je?” zapita ona.

”Da”, odgovori on, ”po svoj prilici hoću.” I dodade, kad spazi iskrenu ganutost na Victorijinu licu: ”Ali, može se dogoditi da se nekad opet vratim. Da jednom opet doputujem na zemlju.”

”Da, ali tad ne vodi nju sa sobom”, zamoli ona. ”Što će ti ona?”

”Ne, mogu ja doći i sam.”

”Hoćeš li mi to obećati?”

”O, da, mogu ti to obećati. Ali, uostalom, kao da tebe to briga! Jer ja ne mogu čekati da tebe to bude briga.”

”Ne smiješ tako govoriti, čuješ li”, dočeka Victoria. ”Sigurna sam da te ona ne voli toliko kao ja.”

Mlado mu srce zadrhta od tople miline. Tim je njenim riječima mogao potonuti u zemlju od radosti i sramežljivosti. Nije se usudio pogledati je, gledao je ustranu. Zatim je sa zemlje podignuo grančicu, zubima joj zgulio koru i njome se udario po ruci. Naposljetku je u svojoj zbunjenosti stao zviždati.

”Da, da, sad idem kući”, kaže on.

”Onda, zbogom”, odgovori ona i pruži mu ruku.